

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เกิดการแพร่ขยายของข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน ทำให้การดูแลและป้องกันเด็กและวัยรุ่นจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์เป็นไปอย่างยากลำบากมากขึ้น คนในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากขึ้น ภายในสังคมเกิดความสงบสุขน้อยลง แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 จึงมียุทธศาสตร์การพัฒนาคคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาคคนและสังคมไทยใน 3 เรื่องหลัก คือ การพัฒนาคคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้ การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข(แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ.2550 - 2554)

การศึกษาคือ การฝึกอบรมด้านจริยธรรมและการเสริมสร้างสติปัญญาให้แก่บุคคล (Aristotle) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มีส่วนช่วยพัฒนาคคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคคุณธรรม จริยธรรม และกล่าวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม(หมวด 1 มาตรา 6) ต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลงัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (มาตรา 23 และ 24) และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา(มาตรา 26) จากเนื้อหาสาระในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้และประเมินผลผู้เรียนในด้านของคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา(สกอ.) ได้กำหนดมาตรฐานและเกณฑ์การปฏิบัติด้านการอุดมศึกษา

ไว้ในองค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมการพัฒนาบัณฑิตนักศึกษา ตัวบ่งชี้ 3.2 มีการส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษาที่ครบถ้วนและสอดคล้องกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2552 เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขา/ สาขาวิชา รวมทั้งเพื่อใช้เป็นหลักในการจัดทำมาตรฐานด้านต่างๆ เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งสู่ เป้าหมายเดียวกันในการผลิตบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้คุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชาต่างๆ ต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดและต้องครอบคลุม อย่างน้อย 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม, ด้านความรู้, ด้านทักษะทางปัญญา, ด้านทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ, ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงมีเพียงแต่ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ทางด้านวิชาการเท่านั้น แต่รวม ไปถึงความคิด ทักษะคิด ค่านิยม อารมณ์ ความรู้สึก คุณธรรม ยึดมั่นในบรรทัดฐาน ศีลธรรม จริยธรรม กฎ กติกา ระเบียบวินัยที่สังคมยอมรับ ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตไม่ น้อยไปกว่าความรู้ทางด้านวิชาการ (<http://br.correct.go.th/eduweb/index.php/eduessay/50-general-essay/126-2010-08-31-14-07-56.html>)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนมีความแตกต่างกันออกไปตามบริบททางสังคม ศาสนา หรือวัฒนธรรมของแต่ละแห่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นสถาบัน การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป ได้กำหนด คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ไว้ 9 ประการ คือ 1) มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส 2) ใฝ่รู้ใฝ่คิด 3) เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา 4) มีความสามารถในการแก้ปัญหา 5) มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อ พระพุทธศาสนา 6) รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม 7) รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม 8) มี โลกทัศน์กว้างไกล 9) มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

ซึ่งทุกฝ่ายที่จัดการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีเป้าหมาย เดียวกันในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 9 ประการ องค์ประกอบ ดังกล่าวยังมีความเป็นนามธรรม ซึ่งยากต่อการนำไปเก็บข้อมูลในการประเมิน ดังนั้นเพื่อให้ มหาวิทยาลัยและผู้เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบหรือประเมินได้ว่าสามารถดำเนินการเพื่อพัฒนา บัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่นั้น จำเป็นต้องมีการวัดแล้วนำผลการวัด ไปเป็นข้อมูลสำหรับประเมินว่าบัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่มหาวิทยาลัยตั้งไว้

จากข้อมูลของฝ่ายกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่ายังไม่มีเอกสารหรืองานวิจัยใดระบุไว้ชัดเจนเกี่ยวกับตัวชี้วัดนี้

จากความสำคัญของการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 9 ด้าน คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล และมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร คณาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องที่จะนำชุดเครื่องมือไปใช้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และใช้ตรวจสอบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยว่าสามารถสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่บัณฑิตได้หรือไม่ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประกอบการประกันคุณภาพการศึกษาได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อตรวจสอบความตรงของตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้นโดยใช้โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการวิจัย ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ขอบเขตด้านตัวแปร ขอบเขตด้านเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ของบัณฑิต จำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย

- | | |
|--------------------------------|--------------|
| 1. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต | จำนวน 1 ท่าน |
| 2. ตัวแทนอาจารย์จากคณะต่างๆ | จำนวน 6 ท่าน |
| 3. หัวหน้าฝ่ายกิจการนิสิต | จำนวน 2 ท่าน |

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาตัวชี้วัดตามองค์ประกอบของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต
ซึ่งได้จากกองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 9

- องค์ประกอบ คือ
- องค์ประกอบที่ 1 มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส
 - องค์ประกอบที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่คิด
 - องค์ประกอบที่ 3 เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา
 - องค์ประกอบที่ 4 มีความสามารถในการแก้ปัญหา
 - องค์ประกอบที่ 5 มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา
 - องค์ประกอบที่ 6 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม
 - องค์ประกอบที่ 7 รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม
 - องค์ประกอบที่ 8 มีโลกทัศน์กว้างไกล
 - องค์ประกอบที่ 9 มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วย
คุณธรรมและจริยธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความตรงของตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้นโดยใช้โมเดลการ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการตรวจสอบความตรงของตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 1 กลุ่มตัวอย่างนี้ ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีภาคปกติ ชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 540 รูป

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความตรงเชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดและน้ำหนักความสำคัญของตัวชี้วัดของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และการวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ทำให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับสารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรีในภาพรวมเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสามารถนำไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณลักษณะ หมายถึง สิ่งชี้ให้เห็นถึงการกระทำของบุคคล ลักษณะท่าทาง อุปนิสัย ความรู้ความสามารถ เจตคติ และการปฏิบัติตน
2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต หมายถึง สิ่งบ่งบอกถึงลักษณะที่คาดหวังของบัณฑิตที่เป็นบรรพชิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้จากองค์ประกอบ 9 ด้าน คือ

2.1 มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติของบัณฑิตที่มีความเรียบร้อย อัจฉริยะดี มีเมตตาธรรม

2.2 ใฝ่รู้ใฝ่คิด หมายถึง เป็นผู้ที่มีความขวนขวาย แสวงหา เพิ่มเติมความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และแสดงออกผ่านความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

2.3 เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา หมายถึง เป็นผู้มีภาวะผู้นำ ปรีชาหยั่งรู้ เหตุผล ประโยชน์ และมีใช้ประโยชน์ นำและเสนอแนะสิ่งที่แสดงออกมามีแต่สิ่งที่ดีๆ

2.4 มีความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง ลักษณะความมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีจิตใจกว้าง ยอมรับความคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาใหม่ๆ เพื่อนำไปแก้ปัญหาได้

2.5 มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา หมายถึง มีความเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ดีงามตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนประพฤติปฏิบัติโดยประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต และเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ชาวไทยและชาวต่างชาติ

2.6 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม หมายถึง การเสียสละทรัพย์ เวลา แรงงาน และอื่นๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2.7 รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม หมายถึง มีความรอบรู้ ศึกษาเพิ่มเติมความรู้อยู่ตลอดเวลาทั้งความรู้ทางธรรมและความรู้ทางโลก อนุวัติไปตามสังคมที่เปลี่ยนแปลง

2.8 มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล หมายถึง พัฒนาหน่วยงาน องค์การที่ตนเองอาศัยอยู่ได้อย่างเป็นที่ยอมรับของทุกๆ ฝ่าย อย่างมีระเบียบแบบแผน

2.9 มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง มีการพัฒนาตนเองตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งเผยแพร่ชักจูงบุคคลให้ทำแต่ความดี หรือประยุกต์ธรรมะในการพัฒนาชีวิตอย่างต่อเนื่อง

3. ความตรงของตัวชี้วัด หมายถึง คุณสมบัติของตัวชี้วัดที่สามารถให้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพหรือคุณลักษณะของตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตได้อย่างถูกต้อง และตรงกับความเป็นจริง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ตรวจสอบความตรงได้จากผลการวิเคราะห์โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความตรงจากค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Measures) ค่าสถิติในกลุ่มนี้มี ดังนี้

3.1 ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square Statistics) ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าสูงมาก แสดงว่าฟังก์ชันความสอดคล้องมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ โมเดลอิสระไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าต่ำมาก ยิ่งมีค่าใกล้ศูนย์มากเท่าไรแสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ Saris และ

Stronkhorst (1984 : 200) เสนอว่าค่าไค-สแควร์ ควรจะมีค่าเท่ากับองศาอิสระสำหรับรูปแบบที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.2 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง : GFI (Goodness-of-Fit-Index) จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 ค่าดัชนี GFI ที่เข้าใกล้ 1.00 แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.3 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว : AGFI (Adjusted Goodness-of-Fit-Index) ค่าดัชนี AGFI นี้มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับดัชนี GFI

3.4 ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ : RMR (Root of Mean Square Residuals) ค่า RMR ยิ่งเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. ความเหมาะสมของตัวชี้วัด หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

5. ความเป็นไปได้ของตัวชี้วัด หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีความเป็นไปได้ที่บ่งชี้ลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

6. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ตัวแทนผู้บริหาร คณาจารย์ หัวหน้าฝ่ายที่มีประสบการณ์ด้านกิจการนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย